

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК КУЛЬТУРНОГО ПОСЕРЕДНИКА У ДИПЛОМАТИЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному світі, де дипломатичні відносини між країнами стають дедалі інтенсивнішими, постає завдання не лише точно передати зміст офіційних документів, а й врахувати тонкі культурні відтінки, що формують сприйняття інформації адресатом. Переклад міжкультурних реалій у дипломатичних текстах, який передбачає глибоке розуміння національних традицій, історичних контекстів і мовних норм, набуває дедалі більшого значення в українсько-німецькому діалозі, що розвивається на тлі посилення міжнародної співпраці. Оскільки кожен дипломатичний текст є носієм культурних кодів, правильна інтерпретація яких визначає ефективність комунікації, перекладачеві необхідно не лише володіти мовною майстерністю, а й виявляти вміння адаптувати реалії однієї культури до сприйняття представниками іншої. Саме тому вивчення процесів перекладу міжкультурних реалій між українською та німецькою мовами відкриває широкі можливості для аналізу механізмів культурної трансформації у дипломатичній сфері.

Однією з найсуттєвіших проблем перекладу, як зазначає Марія Бабченко, є передача слів-реалій іншою мовою, оскільки «реалії входять до складу безеквівалентної лексики, але належать до найменш вивчених лінгвістичних одиниць» [1, с. 1]. Дослідниця підкреслює, що труднощі перекладу реалій обумовлені їхньою культурною унікальністю, а також тим, що «екзотизмами або словами-реаліями називають такі лексеми у мові, які позначають реалії побуту і суспільного життя, притаманні певному народу, країні, місцевості» [1, с. 1].

Посилаючись на класифікацію Л. Бархударова, М. Бабченко виділяє п'ять основних способів передачі реалій: транслітерацію, транскрипцію, калькування, описовий переклад та трансформаційний переклад. Зокрема, описуючи транслітерацію, вона зауважує, що це «механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності» [1, с. 2]. Посилаючись на класифікацію Л. Бархударова, М. Бабченко виділяє п'ять основних способів передачі реалій: транслітерацію, транскрипцію, калькування, описовий переклад та трансформаційний переклад.

Транслітерація – це «механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності» [1, с. 2].

Транскрипція – передача іншомовного слова за звучанням, з урахуванням фонетичних норм мови перекладу [1, с. 2].

Калькування передбачає «копіювання іншомовного слова за допомогою свого, незапозиченого матеріалу» [1, с. 2].

Описовий переклад полягає в поясненні значення реалії за допомогою декількох слів чи розгорнутого тлумачення [1, с. 2].

Трансформаційний переклад передбачає зміну структури або лексичних елементів фрази задля збереження змісту і стилю в межах іншої культури. [1, с. 2].

Після розгляду теоретичних підходів до перекладу міжкультурних реалій логічним кроком є звернення до реальних дипломатичних текстів, аби виявити особливості відтворення культурно навантажених понять у процесі практичного перекладу.

У заяві Федерального міністерства закордонних справ Німеччини відносно ситуації із єгипетською журналісткою Басмою Мостафа було зазначено: *«Deutschland wendet sich vehement gegen länderübergreifende Repressionen, sei es online oder offline. Dass Heimatstaaten weiterhin Druck auf Aktivisten und Menschenrechtsverteidiger ausüben, auch wenn diese im*

Ausland sind, ist völlig inakzeptabel» [2].

Переклад: «Німеччина рішуче виступає проти транснаціонального переслідування як в Інтернеті, так і поза ним. Те, що держави чинять тиск на активістів та захисників прав людини навіть за кордоном, є абсолютно неприйнятним».

Аналізуючи вказане речення, можна відзначити, що для перекладача важливо було знайти точні мовні відповідники для понять «transnationale Unterdrückung» і «Heimatstaaten», оскільки їх буквальный переклад міг би не передати необхідної ваги політичного змісту та культурної чутливості теми. Вибір описового перекладу для терміна «transnationale Unterdrückung» як «транснаціональне переслідування» допомагає зберегти формальну точність, а також відображає прагнення до передачі складної реальності міжнародного права в українському контексті. Використання категоричної лексики («абсолютно неприйнятним») вимагає особливої уваги до стилістичної тональності оригіналу, що підкреслює важливість міжкультурної компетентності перекладача, про що наголошували як Марія Бабченко, так і Марія Іваницька у своїх наукових розвідках.

У заяві Федерального міністерства закордонних справ Німеччини щодо ситуації в Тунісі зазначено:

«Mit Sorge haben wir die Urteile und hohen Haftstrafen vom 19.04.2025 in Tunesien zur Kenntnis genommen. Die Art und Weise, wie der Prozess geführt wurde, wird nach unserer Auffassung dem Recht der Beschuldigten auf ein faires und unabhängiges Verfahren nicht gerecht» [3].

Переклад: «Із занепокоєнням ми взяли до відома вирoki та суворі тюремні строки, винесені 19.04.2025 у Тунісі. На нашу думку, спосіб проведення процесу не відповідав праву обвинувачених на справедливий і незалежний розгляд справи».

Аналізуючи цей фрагмент, слід звернути увагу на важливість точного перекладу юридичних реалій, таких як «fares und unabhängiges Verfahren». У перекладі необхідно забезпечити повне збереження

правового змісту й водночас передати емоційний тон заяви, що підкреслює серйозність ситуації. У цьому випадку перекладач має бути особливо уважним до стилістичних нюансів і культурних конотацій понять «справедливий» та «незалежний», що вимагають адаптації без втрати міжнародно-правового контексту, аналогічно до описаних методів у роботах Бабченко та Іваницької.

Отже, проведений аналіз доводить, що переклад міжкультурних реалій у дипломатичних текстах вимагає поєднання мовної точності, глибокого знання культурного контексту та уважного ставлення до соціально-політичних конотацій оригіналу. Теоретичні положення, викладені у роботах Марії Бабченко і Марії Іваницької, підтверджуються практичним аналізом сучасних німецьких дипломатичних заяв, де важливим є як точний добір юридичних і політичних термінів, так і передача емоційно-оцінної модальності тексту.

Складність становить переклад безеквівалентної лексики, зокрема термінів, що закріплені в міжнародно-правових документах або мають специфічне національне звучання. Перекладач повинен не лише відтворювати зміст, але й забезпечувати правильне культурне сприйняття повідомлення, балансує між збереженням колориту оригіналу і адаптацією до менталітету цільової аудиторії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабченко М. Особливості перекладу німецьких національно-культурних реалій українською мовою // Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура : зб. наук. праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. В. Ковтун. – Київ : НАУ, 2017. – С. 1-2. – 480 с.

2. Menschenrechtsbeauftragte Amtsberg zum Bericht über mutmaßliche transnationale Repression gegen die ägyptische Menschenrechtsverteidigerin und Journalistin Basma Mostafa in Deutschland // Auswärtiges Amt. – 16.04.2025. – URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/2714528-2714528> (дата звернення: 22.04.2025).

3. Auswärtigen Amt zu den Urteilen in der sogenannten «Staatsstreich-Affäre» in Tunesien // Auswärtiges Amt. – 24.04.2025. – URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/2715030-2715030> (дата звернення: 22.04.2025).